

Vizače - Nezakcij

Palko Zirdum, Natali

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:487117>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Odjel za interdisciplinarnu, talijansku i kulturološku studiju

Preddiplomski interdisciplinarni studij Kulture i turizma

NATALI PALKO ZIRDUM

VIZAČE - NEZAKCIJ

Završni rad

Pula, 2017.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

Preddiplomski interdisciplinarni studij Kulture i turizma

NATALI PALKO ZIRDUM

VIZAČE - NEZAKCIJ

Završni rad

JMBAG: 0145014931, izvanredna studentica

Studijski smjer: Interdisciplinarni studij Kulture i turizma

Kolegij: Kulturno-povijesni spomenici

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2017.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Natali Palko Zirdum, kandidatkinja za prvostupnicu interdisciplinarnog studija Kulture i turizma, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno prepisan iz nekog necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, 1. rujna 2017.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Natali Palko Zirdum, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Vizače-Nezakcij“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst, trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 1. rujna 2017.

Potpis:

Sadržaj

UVOD	6
1. KULTURNI TURIZAM U HRVATSKOJ	8
1.1. Akcijski plan razvoja kulturnog turizma	8
1.2. Trendovi potražnje kulturnog turizma u Hrvatskoj	11
1.3. Trendovi ponude kulturnog turizma u Hrvatskoj	12
2. ARHEOLOŠKI PARKOVI – definiranje pojma	16
2.1. Arheološki park Nezakcij kroz povijest	17
2.1.1. Prapovijest	18
2.1.2. Antička ostavština	19
2.1.3. Kasnoantički grad	21
2.2. ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA NEZAKCIJA	22
3. VALORIZACIJA NEZAKCIJA U TURISTIČKE SVRHE	24
3.1 Arheološki park Nezakcij danas	24
3.2. SWOT analiza	24
3.3. Turistička valorizacija Nezakcija	26
ZAKLJUČAK	31
LITERATURA	32
POPIS ILUSTRACIJA	33
SAŽETAK	34
SUMMARY	35

UVOD

Završni rad se bavi arheološkim parkom Vizače-Nezakcij te njegovim aktivnostima danas i mogućnostima koje se mogu ostvariti kroz spoj kulture i turizma.

Problem i predmet istraživanja je arheološki park Vizače – Nezakcij od prapovijesti do danas. Njegova uloga tijekom razdoblja od početka života i osnutka grada u prapovijesno doba te s početka 20. stoljeća kada su započela prva arheološka istraživanja do danas. Kako je sam Nezakcij na strateškom području od svojeg osnutka, danas je isto tako u neposrednoj blizini zračne luke i prometno je povezan Istarskim ipsilonom s drugim mjestima. Prometna povezanost i dostupnost je iznimno važna jer je olakotna okolnost za turistički proizvod. Arheološki lokalitet je bez obzira na prometnu povezanost izoliran na način da se nalazi na nevjerojatnoj lokaciji s koje se pruža fantastičan pogled, okružen šumama hrasta crnike, ispred koje prolaze biciklističke staze i nalaze se klupe za odmor. Vizače su izazov za stvaranje kvalitetnog kulturno-turističkog proizvoda koji neće ovisiti o sezoni, koji je namijenjen za sve dobne skupine, koji je istovremeno edukativan, znanstven i popularan. Vizače je nebrušeni dijamant južne Istre koji čeka da dobije svoje zaslužno mjesto uz pulski amfiteatar.

Rad polazi od *hipoteze* da se kreiranjem Arheološkog parka i razvojem kulturnog proizvoda koje može ponuditi arheološki lokalitet kao što je Vizače, pruža mogućnost razvoja turizma i ujedno gospodarskog razvoja mjesta Valture i same Općine Ližnjan. Radom će se pokušati dokazati radna hipoteza i prikazati važnost očuvanja i razvoj Arheološkog parka kao jednog od vodećih proizvoda kulturnog turizma južne Istre.

Svrha završnog rada je istražiti i prikazati trenutno stanje uz pomoć prikupljenih relevantnih informacija iz stručne literature i Akcijskih i strateških planova nadležnih institucija. Prikupljene informacije podloga su za razvoj kulturno turističkog proizvoda koji može biti vodeći nositelj vrijednosti kulturne baštine na području južne Istre.

Cilj rada je dokazati postavljenu hipotezu.

Znanstvene metode koje se koriste u radu jesu metoda deskripcije, metoda analize i sinteze, metoda kompilacije i metoda komparacije.

Završni rad sastoji se od tri cjeline u kojem se u prvom poglavlju predstavlja Akcijski plan razvoja kulturnog turizma čije smjernice proizlaze iz Strategije razvoja turizma RH do 2020. te trendovi potražnje i ponude kulturnog turizma u Hrvatskoj. U drugom poglavlju obrađena je tematika arheoloških parkova te je objašnjeno što su arheološki parkovi te je napravljen presjek arheoloških parkove u Istri, spomenuti su i najkvalitetniji primjeri arheoloških parkova te parkovi koji idu u tom smjeru. Nadalje u drugom poglavlju prikazan je Nezakcij kroz povijest, od najstarijih nalaza do najmlađih, točnije razdoblje prapovijesti, antička ostavština i Nezakcij kao kasnoantički grad te poglavlje završava pregledom arheoloških istraživanja na Nezakciju.

Zadnje, treće poglavlje pod nazivom „Valorizacija Nezakcija u turističke svrhe“ prikazan je arheološki park Nezakcij danas u odnosu na kulturno-turističku ponudu, napravljena je SWOT analiza te je predloženo kako valorizirati Nezakcij i spojiti kulturu i turizam.

Rad završava zaključkom, popisom korištene literature i popisom ilustracija.

1. KULTURNI TURIZAM U HRVATSKOJ

Na području Hrvatske evidentno je veliko bogatstvo materijalne kulturne baštine koje u većini slučajeva nije uključeno u turističku ponudu punim kapacitetom i sadržajima koji pridonose očuvanju s obzirom da se putem financiranja može ispravno zaštititi i brinuti o pojedinim objektima materijalne kulturne baštine.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske vodi registar kulturnih dobara koji čine tri popisa: zaštićena kulturna dobra, kulturna dobra nacionalnog značaja i preventivno zaštićena kulturna dobra. S uvidom u podatke od 2008. baza sadrži 8.140 lokaliteta, od kojih se sedam nalazi na UNESCO-voj listi svjetske baštine.

Na UNESCO-voj listi svjetske baštine nalaze se: Povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača, Stari grad Dubrovnik, Nacionalni park Plitvička jezera, porečki katedralni sklop Eufrazijeva bazilika nazvan po biskupu Eufraziju, povijesni grad Trogir, katedrala Sv. Jakova u Šibeniku i Starogradsko polje na Hvaru koje je upisano na Popis svjetske baštine kao sedmo hrvatsko dobro u srpnju 2008., na 32. zasjedanju UNESCO-ovog Odbora za svjetsku baštinu održanog u Quebecu u Kanadi.

Pravni status Nezakcija je zaštićeno kulturno dobro, vrsta je nepokretno kulturno dobro – pojedinačno. „Opis dobra: Nezakcij je višeslojno arheološko nalazište s kontinuitetom naseljavanja od željeznog doba do poč. 7. st. Histarsko naselje bilo je glavno vojno i političko središte Istre do rimskog osvajanja 177. god. Od njega je sačuvan koncentrični bedem unutar kojeg je istražena bogata željezno doba nekropola. Od antičkog municipija sačuvane su brojne javne i kultne građevine, te sklop dvojnih bazilika iz 5. st. „¹

Arheološko nalazište Nezakcij upisano je u Registar kulturnih dobara RH pod oznakom dobra: RRI-342 te je klasificirano kao arheološka baština i nije pod zaštitom UNESCO-a. Nadležni konzervatorski odjel je Konzervatorski odjel u Puli.

1.1. Akcijski plan razvoja kulturnog turizma

Akcijski plan razvoja kulturnog turizma izradio je Institut za turizam te proizlazi iz Strategije razvoja turizma RH do 2020. U Akcijskom planu definirano je pet strateških

---

¹ [http:// min-kulture.hr](http://min-kulture.hr)

ciljeva koji poštuju postavljena ključna razvojna načela, a odnose se na razvoj i opremanje ključnih nacionalnih kulturno-turističkih atrakcija kvalitetnim sadržajima, kreiranje i pripremu kulturno-turističkih proizvodnih portfelja za plasman na turističko tržište. Programska područja koja su definirana čine razvoj infrastrukture kulturnog turizma, razvoj proizvoda, marketing, partnerstvo i edukacija.

Akcijski plan za kulturni turizam nastao je u uskoj suradnji Ministarstva turizma, Ministarstva kulture te Instituta za turizam. Cilj je doprinos postizanju globalne prepoznatljivosti na turističkom tržištu, repozicioniranje s destinacije sunca i mora na ponudu raznovrsnih autentičnih sadržaja i doživljaja, bogaćenje proizvodnog portfelja turizma kako bi se povećao broj turističkih dolazaka i turistička potrošnja.

Prioritetne aktivnosti razvoja proizvoda kulturnog turizma jesu:

- ulaganje u prepoznatljivost visoko atraktivnih pojedinačnih kulturnih atrakcija,
- uspostava suvremenih centara za posjetitelje uz ključne atrakcije,
- identifikacija mogućnosti razvoja novih događaja međunarodne prepoznatljivosti,
- poticanje razvoja tematskih kulturnih cesta i putova.

Programska područja koja će se razvijati:

- infrastruktura za kulturni turizam,
- razvoj proizvoda kulturnog turizma,
- marketing kulturnog turizma,
- partnerstvo za razvoj kulturnog turizma,
- edukacija za kulturni turizam

Svako od navedenih područja sadrži tri mjere. Strateškom području *Infrastruktura za kulturni turizam* cilj je osigurati kvalitetnu infrastrukturu za prezentaciju i interpretaciju materijalne i nematerijalne kulturne baštine, ulaganje u najznačajnije kulturno turističke atrakcije te infrastrukturu za uključivanje kulturnih i kreativnih industrija u turističko poslovanje. Mjere jesu:

- stvaranje nacionalne i regionalne liste prioritetnih kulturno-turističkih atrakcija,

- unaprjeđenje kvaliteta doživljaja i raspona usluga za posjetitelje
- uspostava infrastrukture za objedinjavanje ponude kreativnih i kulturnih industrija za turizam.

Strateškom području *Razvoj proizvoda kulturnog turizma* cilj je potaknuti vremensku i geografsku disperziju turističke potražnje, obogatiti turistički imidž Hrvatske i njezinih turističkih regija kulturnom ponudom, otvoriti poduzetničke mogućnosti privatnom sektoru. Mjere jesu:

- tematizirani kulturni itinerari kao isticanje značaja disperziranih povijesnih i kulturnih lokaliteta i realizacija njihovog turističkog potencijala,
- konkurentska prednost turističkih regija na temelju kulturno-turističke ponude,
- poticanje privatnog poduzetništva u razvijanju proizvoda koji podržavaju razvoj kulturnih turističkih proizvoda i program oživljavanja kulturno-turističkih atrakcija festivalima i događanjima.

Područje *Marketing kulturnog turizma* za ciljeve ističe jačanje imidža Hrvatske kao destinacije kulturnog turizma, podizanje kvalitete komunikacijskih aktivnosti vezanih uz kulturni turizam, osiguranje informacijske podloge za učinkoviti marketing i upoznavanje interne javnosti s mogućnostima razvoja kulturnog turizma. Mjere jesu:

- unaprjeđenje komunikacijskih aktivnosti,
- unaprjeđenje istraživanja i interni marketing,
- unaprjeđenje prodaje.

Području *Partnerstvo za razvoj kulturnog turizma* cilj je osigurati koordinirano djelovanje dionika na nacionalnoj razini, stvoriti uvjete za objedinjavanje aktivnosti i brži razvoj kulturno – turističkih proizvoda, ostvariti sinergijske učinke marketinških aktivnosti temeljem objedinjene kulturno – turističke ponude. Mjere jesu:

- formiranje formalnog partnerstva za kulturni turizam na nacionalnoj razini,
- poticanje uspostavljanja klastera za razvoj kulturno – turističkih atrakcija na proizvodnoj i geografskoj razini,
- uspostavljanje partnerstva za marketing kulturno – turističkih atrakcija.

Strateško područje *Edukacija za kulturni turizam* za cilj ima podignuti razinu znanja, vještina i kompetencija za razvoj kulturnog turizma na svim razinama obrazovanja, razviti sustav obrazovanja kojim će se sustavno i kontinuirano riješiti deficit znanja i vještina u području razvoja kulturnih turističkih proizvoda i njihove učinkovite promocije, podignuti razinu kvalitete turističkih proizvoda uključivanjem kreativnih i kulturnih industrija u njegovo osmišljavanje. Mjere koje proizlaze jesu:

- razvoj modularnih kurikuluma za razvoj i interpretaciju kulturne baštine,
- obrazovanje djelatnika u kulturi za turističko poduzetništvo,
- obrazovanje kulturnih i kreativnih poduzetnika za turizam.

Ministarstvo turizma, Ministarstvo kulture i Institut za turizam akcijski plan predstavili su u lipnju 2015.

1.2. Trendovi potražnje kulturnog turizma u Hrvatskoj

U programu istraživanja pri izradi Akcijskog plana za kulturni turizam uključeni su bili javni sektor, sustav turističkih zajednica, institucije u kulturi i fokus grupa koju je činilo 17 sudionika. Saznanja do kojih su došli istraživanjima od kojih su najpoznatija tržišna istraživanja pod imenom TOMAS koja se provode još od 1987., a obuhvaćaju stavove i potrošnju turista u hrvatskim destinacijama za vrijeme ljeta su da 40% međunarodnih putovanja sadrži komponentu kulture, veći potrošači i aktivniji u destinaciji jesu obrazovanije osobe i osobe više platežne moći. Nova saznanja do kojih su došli su i da raste potražnja za lokalnim i autentičnim, a pada popularnost velikih atrakcija, te da se daje naglasak na kontaktu s lokalnom zajednicom.

„Glavni motivi posjeta kulturnoj atrakciji ili događanju bili su „učenje o kulturi, povijesti i baštini dotičnog kraja“, a „imidž / reputacija“ atrakcije / događanja, „znatiželja“ te „provođenje kvalitetnog vremena sa svojom obitelji ili prijateljima“. Većina posjetitelja o kulturno-turističkoj ponudi informira se više od godine dana unaprijed, iako su im i informacije tijekom boravka u destinaciji važne. O kulturnim atrakcijama ili događanju najčešće se doznaje neformalnim putem, tj. putem usmene preporuke prijatelja ili rođaka te od lokalnih žitelja.“²

---

² Tomljenović, R. - Boranić Živoder, S. (2015), *Akcijski plan razvoja kulturnog turizma, Radni materijal*, Institut za turizam, Zagreb, str.12.

Statistički podaci o aktivnostima kulturnih turista govore nam sljedeće: kulturne i povijesne znamenitosti posjećuje njih 64,9 %, crkve i samostane 64,1 %, muzeje i galerije 58,6 %, festivale 42,2 %, tematske rute i putove 33,2 %, dok će glazbeno-scenska događanja i predstave odabrati 32,5% posjetitelja. „Istraživanja su provedena u razdoblju od 15. rujna do 10. listopada 2014. Kako bi se produbile spoznaje dobivene anketnim istraživanjem, provedena je i fokus grupa na kojoj su sudjelovali predstavnici relevantnih ministarstava, vodećih muzejskih institucija, predstavnici strukovnih organizacija te kreativnih industrija.“³

1.3. Trendovi ponude kulturnog turizma u Hrvatskoj

„Brojni su razlozi za razvoj kulturnog turizma kao, primjerice, valoriziranje i čuvanje nasljeđa, zapošljavanje, ekonomski rast, jačanje turističke ponude, jačanje kulture. Razvoj kulturnog turizma stimulira razvoj kulturnih atrakcija.“⁴ Istraživanje provedeno 2009. u sklopu izrade Strategije razvoja kulturnog turizma Splitsko – dalmatinske županije koje je uključilo turooperatore dalo je sljedeće podatke: strani turooperatori od 20 do 40 % uključuju proizvode kreativnog turizma⁵ i kulture života i rada u svoje pakete. Istraživanje je pokazalo da su paketi za Hrvatsku relativno skromni ponudom dodatnih aktivnosti.

Turooperatori predlažu kreativnije osmišljavanje doživljaja, kontakt s lokalnim stanovništvom, kulturna događanja u manjim mjestima izvan sezone, domaćinstva koja dočaravaju život u prošlosti, kulinarske doživljaje, autentične individualne ture.

Pri izradi Akcijskog plana razvoja kulturnog turizma RH, istražilo se između ostalog koji su prioriteti u razvoju kulturnog turizma što je od velikog značaja da se lakše shvati zašto je stanje ovakvo kakvo jest i kako pronaći sinergiju pri kreiranju kvalitetnih kulturnih proizvoda. „Većina u javnom sektoru preferira ulaganje u kulturno-turističke proizvode koji zahtijevaju relativno mala ulaganja, a donose brzo vraćanje na uložena sredstva – programe oživljene povijesti te festivale i događanja. To treba biti popraćeno pojačanom promocijom kulturnog turizma. Većina preferira veće ulaganje u revitalizaciju kulturno-povijesne baštine, poticanje poduzetništva u kulturi te, kao

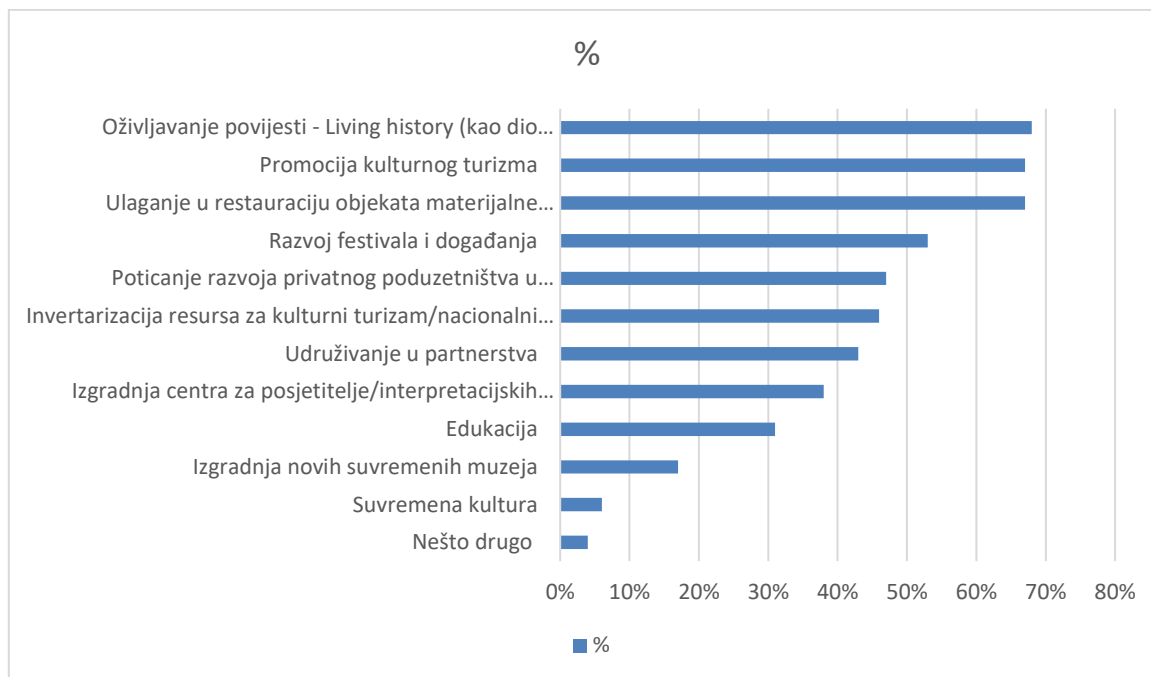
---

³ Isto, str. 14.

⁴ Isto, str.11.

⁵ Aktivnosti kreativnog turizma uključuju radionice tradicijskih obrta, tečajeve gastronomije, umjetničke radionice, tradicionalne plesove, arheološka iskapanja, berbe grožđa, maslina i sl.

preduvjet za stvaranje složenih kulturno-turističkih proizvoda, sustavnu inventarizaciju kulturnih resursa. Kapitalno intenzivniji projekti – poput izgradnje centara za posjetitelje ili novih muzeja - nisu naišli na značajnu podršku“⁶ (Slika 1).

Slika 1. Prioriteti u razvoju kulturnog turizma

(Izvor: preuzeto s http://www.mint.hr/UserDocslImages/150629_askcijski_kulturni-turizam.pdf)

Vidljivo je kako je edukacija na samom dnu grafa, iako je neosporno da bez edukacije nije moguće razvijati kvalitetne proizvode i širiti mrežu lokalnih promotora. Činjenica je da je lokalno stanovništvo najveći promotor svojega kraja te da je još uvijek veliki broj turista koji dolaze zbog sunca i mora, a lokalne agencije i domaćini zaduženi su da ih zainteresiraju za proizvode koji se nude, u ovom slučaju kulturne proizvode. Ukoliko lokalno stanovništvo, koje je ujedno domaćin, nije upoznato i educirano s rasponom materijalne i nematerijalne kulturne baštine, nisu ni u mogućnosti preporučiti gostima da posjete događaj ili lokalitet.

„U turističkim destinacijama mora i sunca kulturni resursi pridonose kvaliteti cjelokupne ponude, nude duhovno blagostanje i trajno sjećanje na određenu destinaciju. Posjećivanje muzeja, odlazak na kazališne predstave ili folklorne priredbe upotpunjuju

⁶Tomljenović, R. - Boranić Živoder, S., nav. dj.,str.15.

doživljaj turista i omogućuju stvaranje potpunije slike o određenoj zemlji, regiji ili mjestu.“⁷ Sukladno tome, turistička zajednica Općine Ližnjan osmislila je zanimljiv proizvod koji je prije svega namijenjen lokalnom stanovništvu i subjektima u turizmu. Proizvod pod nazivom „Ližnjanski vremeplov“ nastao je u suradnji s jedinicom lokalne samouprave i s Arheološkim muzejom Istre s ciljem educiranja putem relevantnih izvora i s mogućnošću kreiranja dodatne ponude i razvoja proizvoda. U sklopu „Vremeplova“ posjetili su se lokaliteti na području Općine Ližnjan, uz stručno vodstvo zaposlenih voditelja odsjeka u muzeju koji su na zanimljiv način predstavili posjećene lokalitete (Slika 2).

Slika 2. Razgledavanje Nezakcija
(izvor: arhiva Turističke zajednice Općine Ližnjan)

---

⁷ Vrtiprah, Vesna, Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, *Ekonomska misao i praksa*, br. 2., Sveučilište u Dubrovniku, Dubrovnik, 2006., str. 285.

Osim stručnog vodstva, na svakom od lokaliteta dočekali su ih i kostimirani glumci koji su kratkim skečevima prikazali život u to doba (oživljavanje povijesti), prikazivanje dokumentaraca, besplatne brošure te informacije koje su im pružili djelatnici muzeja i turističke zajednice. Lokaliteti koji su se posjetili su Nezakcij, crkva Majke Božje od Kuj, izgrađena na temeljima rimske vile rustice te podzemna vojna utvrda Svetica. Koliko je veliki interes za ovakve posjete govori posjećenost, jer je na svakom razgledavanju bilo oko 150 posjetitelja koji su vrlo aktivno sudjelovali i informirali se o lokalitetima, mogućnosti posjeta i radnom vremenu. Već vidljivi rezultati pokazali su se nakon četiri mjeseca, jer je evidentan porast broja dolazaka dnevnih posjetitelja na arheološki lokalitet Nezakcij. Ovo je samo jedan od primjera kako treba educirati lokalno stanovništvo u kojem će se uvijek naći pojedinci koji mogu kreirati proizvode i posjetitelje s drugim motivom dolaska privući da budu motivirani kulturom koja će im proširiti iskustveni pogled i doživljaj destinacije.

2. ARHEOLOŠKI PARKOVI – definiranje pojma

Arheološki parkovi izvor su znanja koje pruža bogatstvo pokretnih i nepokretnih kulturnih dobara koja se nalaze na izvornom lokalitetu. Posebnost arheoloških parkova je da posjetitelji kroz aktivne sadržaje stječu nova znanja o određenom dijelu povijesti, na interaktivan način, putem predstava, tematskih festivala, rekonstrukcijom načina života određenog razdoblja i sl.

„Iako u Hrvatskoj zasada nema zakonske ili općeprihvaćene stručne definicije arheološkog parka, možemo ga privremeno opisati kao oblik muzeja na otvorenom, po mogućnosti na mjestu izvornog arheološkog lokaliteta ili uz njega, koji kroz prezentirane arheološke nalaze, rekonstrukcije, prikaz arheoloških aktivnosti, radionice, korištenje eksperimentalne arheologije, etno arheologije te izložbeni postav, pruža mogućnost upoznavanja i učenja o povijesti i arheologiji određenog vremena.“⁸

Ovakav pristup novim znanjima kroz interaktivno učenje potiče želju za znanjem i otvara pitanja kod promatrača, potiče daljnje istraživanje i pričanje o lokalitetu.

U Istri se nalazi devet arheoloških parkova, a to su: Betiga, Brijuni, Červar Porat, Dvigrad, Lorun, Monkodonja, Nezakcij, Simonov zaljev i Vižula.

Prema gore navedenom privremenom opisu arheološkog parka, jedino su Nezakcij i Vižula započeli s aktivnostima koje se mogu svrstati u aktivnosti arheoloških parkova. Ukoliko usporedimo s arheološkim parkovima na području Hrvatske, poražavajuća je činjenica da od velikog broja arheoloških lokaliteta koji se nazivaju arheološki parkovi, mali broj potiče i razvija aktivnosti arheološkog parka.

Svijetli primjer je arheološki park Sopot koji se nalazi u blizini Vinkovaca. „Sredstvima Ministarstva turizma, na dijelu koji nije predviđen za iskopavanje, otpočela je izgradnja Arheološkog parka Sopot. Grade se dva tipa kuća. One najnovije su od pletera oblijepljenog ilovačom, te za sada najstarije od horizontalno postavljenih greda, također oblijepljenih ilovačom. Oba tipa imat će krov od trske na dvije vode. Unutra u kući na podu nalazit će se glinene peći organski vezane za pod, tkalački stan, te

---

⁸Brajčić, Marija, *Arheološki parkovi u Hrvatskoj: stanje i perspektive*, Filozofski fakultet u Splitu, Split, 2014., str. 116.

predmeti svakodnevne upotrebe koje su koristili Sopoćani.“⁹ Sopot je započeo kvalitetnu priču oživljavanja povijesne svakodnevice te svojim primjerom može potaknuti i ostale arheološke parkove i institucije koje ih održavaju da krenu tim smjerom.

2.1. Arheološki park Nezakcij kroz povijest

Arheološki park Nezakcij (Slika 3.) nalazi se dva kilometara udaljen od sela Valtura, smješten iznad zaljeva Budava i 12 km udaljen od Pule. Lokalno stanovništvo sela Valture Nezakcij naziva Vizače.

„Tijekom druge polovice XIX. stoljeća istarska je historiografija postavljala više hipoteza o smještaju Nezakcija, kao i Mutile i Faverije, druga dva grada koja u istom kontekstu spominje Tit Livije, a do kraja stoljeća samopouzdanje je stekla ona teorija koja je izjednačavala tadašnji toponim Vizače (tal. Isazze) sa starim Nezakcijem.“¹⁰

Nezakcij je bio najveće političko, kulturno središte u kojemu je stolovao kralj Epulon, poznat kao posljednji histarski kralj, poražen sa svojom vojskom 177. pr. Kr. od strane rimske vojske. Prema Titu Liviju, u krvavom porazu do kojega je došlo nakon što su Rimljani preusmjerili tok rječice koja je tekla podno zidina Nezakcija, Histri nisu mogli podnijeti poraz i nisu željeli da njihova djeca i žene postanu robovi, pa su poubijali svoje žene i djecu i bacili ih preko bedema Nezakcija. Ratnici su poraženi u bitci, a Epulon je sam sebe probo s mačem.

„Raznolikost porijekla predmeta u nezakcijskim željeznodobnim grobnicama, prikaz pomorske bitke na brončanoj situli i zapisi antičkih pisaca o gusarenju Histra zajedno s Liburnima, govore o značaju Nezakcija na čelu Histra, kao važnom faktoru u događajima i životu sjevernog Jadrana.“¹¹ Nakon pada Nezakcija, započinje se s postupnom romanizacijom.

---

⁹ Isto, str.117.

¹⁰ Mihovilić, Kristina - Matijašić, Robert, *Kulturno – povijesni spomenici Istre: Nesactium*, Arheološki muzej Istre, Pula, 1998., str. 6.

¹¹ Isto, str. 19.

Slika 3. Vizače - Nezakcij

(Izvor: www.istra.hr)

2.1.1. Prapovijest

Najstariji nalazi na prostoru Nezakcija datiraju od 11. st. pr. Kr. do 3. st.pr. Kr. Nezakcij je bio nastanjen prije pojave Histra i to kroz cijelo brončano doba, od kada potječu tragovi gradinskog naselja. Prapovijesna nekropola sa 114 grobova pronađena je uz zapadni dio bedema. Gradina se nalazila u dnu brežuljka i bila je okružena zidinama.

Točan izgled prapovijesnog naselja nije poznat. Vrijedni nalazi kao što su ukrašene žare iz grobova, koštani konjić s konjanikom, kameni spomenici poput ukrašenih ploča s uklesanim spiralama, „S“ motivom i sl., skulpture nagog konjanika, dojilje, žene koja rađa, žrtvenici i nagi dijelovi tijela mladića, dokaz su visokog razvoja kulture i važnosti Histra (Slika 4).

Slika 4. Koštani konjić s jahačem

(izvor: www.istrapedia.hr)

„Nakon tragičnog sukoba Histra s Rimljanima i padom Nezakcija 177. pr. Kr., započinje romanizacija poluotoka. Iako je prema Livijevim opisima Nezakcij spaljen i opljačkan, stanovnici ubijeni ili odvezeni kao taoci, ipak se kroz arheološke nalaze materijalnih ostataka takav potpuni prekid ne primjećuje.“ Smatra se da se život starosjedilaca koji su preživjeli nastavlja uz postupnu romanizaciju koja je prevladala na prijelazu u novu eru.

2.1.2. Antička ostavština

Antička povijest poznata je iz bogatih arheoloških ostataka kao što su uporabni predmeti, skulpture, natpisi i arhitektura. „Urbana struktura antičkog Nezakcija vjerojatno nije oblikovana prije kraja Augustove vladavine, dakle prije početka 1. st.“¹²

---

¹² Isto, str. 21.

Izvan gradskih zidina nalazi se rimsko groblje. Ulaz u grad je kroz gradska vrata koja se nalaze u zapadnom obrambenom zidu. U zidu se nalaze dvojna vrata koja se nazivaju južna i sjeverna vrata. Ispod sjevernih vrata nalazi se kanal za slijevanje kišnice. Kanal ima kamenu rešetku slivnika. Prolaz do središta naselja vodi do antičkih hramova ispred kojih se nalazi rimski Forum na koji su prislonjene dvije ranokršćanske bazilike na koje se naslanjaju ostaci rimskog kupališta na sjeveru. Smatra se da su hramovi izgrađeni u prvoj polovici 1. st. kada je Nezakcij stekao status municipija.

„Središte antičkog grada nalazilo se na južnoj polovici gornje terase. Na njegovom zapadnom dijelu sačuvani su temelji triju hramova (Capitolium), od kojih je srednji duži i širi. Ostaci ne omogućavaju identifikaciju hramova, iako se vrlo vjerojatno radilo o kapitolijskoj trijadi (Jupiter, Junona, Minerva). U hramove se ulazilo monumentalnim stepeništem sa Foruma.“¹³

Slika 5. Vizualizacija antičkih hramova

(Izvor: swirl.blogger.index.hr)

---

¹³ Isto, str. 28.

Antički grad bio je bogate arhitekture, što je karakteristično za to razdoblje. Uz hramove i Forum koji je bio s tri strane uokviren stupovima te se s njega ulazilo u javne građevine, taverne i prostorije namijenjene za trgovinu, nalazile su se i terme (Slika 5). Terme su se sastojale od muškog i ženskog dijela. Sadržavale se ložište iz kojega je topli zrak strujao kroz stupiće koji su držali pod prostorija. Na lokalitetu su pronađeni i ostaci kuća od kojih je jedna zasigurno pripadala imućnijem vlasniku jer je imala svoju vlastitu kupaonicu.

2.1.3. Kasnoantički grad

Slabljenjem rimske države Nezakcij postaje kasnoantičko utvrđeno naselje. Dvije ranokršćanske bazilike spadaju u posljednju graditeljsku fazu na tom području. Terme su pretvorene u gospodarske objekte. „Bazilike nose tragove nasilnog uništenja, sa slojem paljevine, ali izgleda da su neke prostorije ovog kompleksa bile u uporabi i kasnije, u izmijenjenom i prilagođenom obliku, u ranom srednjem vijeku.“¹⁴

Obje bazilike svrstavaju se u 4.-5. st. Nakon što su vjerojatno nasilno uništene, prilagođene su za nove stanare koji su baziliku koristili kao stambeni prostor i to od 8. st.

Upadom Slavena i Avara početkom 7. st. započinje završetak gradskog života Nezakcija te se život na tom području nastavlja u nekom primitivnijem obliku.

---

¹⁴ Isto, str. 42.

2.2. ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA NEZAKCIJA

Arheološka istraživanja Nezakcija započela su 1900. (Slika 6), u organizaciji Società Istriana di Archeologia e Storia Patria iz Poreča, u čijem sastavu su bili Bernardo Schiavuzzi, Pietro Sticotti i Alberto Puschi. Bila su to najveća arheološka istraživanja Nezakcija. Koliko su nalazi bili bogati u prilog tome govori i činjenica da predstavljaju osnovu Arheološkog muzeja Istre u Puli koji je utemeljen 1902.

Slika 6. Arheološka istraživanja Nezakcija

(Izvor: <http://histri.hr>)

„Kad je u kolovozu 1901. otkrivena baza počasnog spomenika podignutog u čast caru Gordijanu III. (oko 238. godine), na kojem je stajalo da spomenik podiže RES PUBLICA NESACTIENSIVM (Zajednica Nezakćana), više nije bilo sumnje: to je stari Nezakcij.“¹⁵

Za vrijeme tog istraživanja iskopano je 114 grobova i grobnica unutar bedema. Iskopani su i nalazi žarnih grobova izvan bedema u zoni rimske nekropole (Slika 7). „Rezultati istraživanja objavljeni su vrlo iscrpno, kao volume unico, Nesazio – Pola,

---

¹⁵ Isto, str. 6.

časopisa Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria, 22, Parenzo 1905.“¹⁶

Slika 7. Grobne žare

(Izvor: <http://histri.hr>)

Do 1914. istraživanja su se odvijala s kraćim prekidima te su nastavljena u manjem obimu između dva svjetska rata. Arheolozi koji su tada istraživali jesu Mario Mirabella Roberti i Attilio Degrassi.

God. 1950. nastavlja se s istraživanjima sve do danas. Arheolozi koji sudjeluju u istraživanjima od 50-ih godina jesu Vesna Jurkić Girardi, Branko Marušić, Kristina Mihovilić, Josip Mladin, Guido Rosada.

---

¹⁶ Mihovilić, Kristina, *Histri u Istri, željezno doba Istre*, Monografije i katalozi 23, Arheološki muzej Istre, Pula, 2014.

3. VALORIZACIJA NEZAKCIJA U TURISTIČKE SVRHE

Nedovoljna iskorištenost i trenutno stanje ne odgovaraju značaju lokacije. Neupitno je uređenje lokaliteta i aktivnija uključenost jedinice lokalne samouprave. Nezakcij ima mogućnost da čitavu Općinu Ližnjan učini prepoznatljivom, mogućnost da privuče veliki broj posjetitelja koji su željni dodatne vrijednosti na tom lokalitetu.

3.1 Arheološki park Nezakcij danas

Nezakcij je udaljen od Pule 7 km, od Valture 1 km, 4 km od zračne luke Pula. Histri su lokaciju odabrali zbog uzvisine na kojoj se nalazi kako bi imali pregled nad cestama koje vode u Nezakcij i kako bi imali pregled nad uvalom Budava jer su tako kontrolirali pomorske putove i radili ono u čemu su bili najbolji, gusarili.

Na samom lokalitetu nalazi se mala čuvareva kućica izgrađena početkom XX. stoljeća prilikom arheoloških istraživanja. „U jednoj prostoriji čuvareve kuće izloženi su neki od predmeta pronađeni u Nezakciju, iako je većina izložaka predstavljena fotografijama i tlocrtima. Naime, najveći dio predmeta iz Nezakcija nalazi se u Arheološkom muzeju Istre u Puli (ul. Carrarina 3).“¹⁷

Nezakcij je otvoren za posjetitelje svaki dan, a zainteresirani za više informacija mogu kupiti brošure koje se prodaju u kućici na lokalitetu ili poslušati „vodiča“ putem QR koda na tabeli postavljenoj na lokalitetu.

3.2. SWOT analiza

Swot analiza je potrebna kako bi se dobio uvid u realno stanje i u skladu s time započelo s planiranjem razvoja i izradom projekta arheološkog parka Nezakcij. „Nepostojanje značajnih kulturnih statistika u Hrvatskoj, nepostojanje studija kulturnog menadžmenta, centraliziranost ili nedovoljna decentraliziranost sektora kulture, odnosno turizma u nekim segmentima, nepostojanje prepoznatljivog kulturno – turističkog proizvoda, nedovoljno razvijena svijest o važnosti kulturne baštine kod lokalne populacije, odnosno neznanje o vlastitoj baštini, njezinim potencijalima i

---

¹⁷ Mihovilić, Kristina - Matijašić, Robert, nav. dj., str.21.

dokazu o vlastitom identitetu, nedovoljno agresivan marketing, nedovoljna suradnja spomenutih sektora te nepostojanje središnje „agencije“ koja bi imala savjetodavnu i druge funkcije za sve koji provode programe kulturnog turizma samo su neki od prepoznatljivih problema u hrvatskome kulturnom turizmu.“¹⁸ Iako autori većinom navode općenito u kulturnom turizmu više nedostataka, činjenica je da ima više prilika koje treba znati iskoristiti i realizirati.

Pod *snage* izdvajamo:

- vrijedna zbirka u dobrom stanju i dostupna za razgledavanje,
- fleksibilna organizacija poslovanja,
- ljudski potencijal – kompetencije i entuzijazam zaposlenika.

Pod *slabosti*:

- nedostatak financijskih sredstava za poslovanje,
- visoki troškovi arheoloških istraživanja,
- nepovezanost s lokalnom sredinom,
- nedostatak osnovne infrastrukture,
- nedovoljna iskorištenost lokaliteta.

Kao *prilike* izdvajamo:

- blizina Pule atraktivne turističke destinacije
- suradnja i zainteresiranost lokalne turističke zajednice i zajednica klastera južne Istre kao dionika u turizmu,
- blizina zračne luke i prometna povezanost
- uvođenje novih sadržaja,
- otvorenost prema novim tehnologijama i znanjima,
- potražnja za proizvodima kulturnog turizma

Prijetnje jesu:

- rast troškova poslovanja,
- nedostatak izvora financiranja,
- veliki troškovi adaptacije prostora i nastavka arheoloških istraživanja.

„Na globalnoj razini, potražnja za proizvodima kulturnog turizma i dalje je u porastu. Štoviše, pojavljuju se novi tržišni segmenti kojima je zajednička karakteristika da traže smisleno putovanje tijekom kojeg će nešto naučiti, proširiti svoje horizonte, raditi nešto

---

¹⁸ Jelinčić, Daniela Angelina, *Abeceda kulturnog turizma*, Meandarmedia, Zagreb, 2009.

smisleno te biti u kontaktu s domaćinima. Takav trend potiče razvoj proizvoda temeljen na izvornosti, autentičnosti, kreativnosti i inovativnosti, dok u drugi plan stavlja kapitalno intenzivne strategije razvoja poput izgradnje novih mega-kulturnih atrakcija.“¹⁹

3.3. Turistička valorizacija Nezakcija

U svrhu turističkog valoriziranja i revitalizacije lokaliteta “Nezakcij” kod Valture, jednog od žarišta života prapovijesnog naroda Histra po kojima je i istarski poluotok dobio ime, turistička zajednica Općine Ližnjan organizira dva puta tijekom glavne sezone, predstavu „Epulon – kralj Histra“ i uprizorenje posljednjih dana života Histra koji su se dostojanstveno suprotstavili rimskoj vojsci 177. pr. Kr. (Slika 8).

Režiju i adaptaciju teksta predstave u sklopu manifestacije potpisuje Petra B. Blašković (HNK Osijek), u glavnim ulogama gostuju glumci iz Hrvatskih narodnih kazališta. Kostime je izradila kostimografkinja Marina Sršen kojoj su za kreaciju kostima pomogli prikazi na situli pronađenoj u Nezakciju.

Slika 8. Predstava Epulon - kralj Histra

(Izvor: arhiva Turističke zajednice Općine Ližnjan)

¹⁹ Tomljenović, R. - Boranić Živoder, S., nav. dj., str. 20.

Prije početka predstave "Epulon - kralj Histra" na samom lokalitetu postavljeni su punktovi koji prikazuju svakodnevnicu života Histra, kao što su priprema hrane, izrada keramike, priprema ratnika za bitke, izrada nakita i frizura te izrada odjeće na tkalačkom stanu. Cilj manifestacije je upoznati posjetitelje s povijesnom i kulturnom ostavštinom Histra.

Osim navedene predstave koja se odvija u dva termina tijekom glavne sezone, druge aktivnosti ne odvijaju se na Nezakciju. Prilikom posjeta agenata ili novinara u sklopu studijskih putovanja turistička zajednica Općine Ližnjan angažira glumce koji odjeveni u Histre i opremljeni oružjem te kopijama instrumenta, nakita i posuđa, prezentiraju posjetiteljima Nezakcij kroz povijest.

Turistička zajednica Općine Ližnjan u suradnji s klasterom turističkih zajednica južne Istre i Hrvatskom turističkom zajednicom organizira posjete stranih agenata i domaćih i stranih novinara kako se Nezakcij promovirao i na stranim tržištima. Glumci koji su educirani o Nezakciju, odjeveni u kostime Histra sa rekonstrukcijama instrumenata i oružja, vode posjetitelje po lokalitetu i pričaju im o Histrima i Nezakciju (Slika 9).

Slika 9. Kostimirani glumci predstavljaju Nezakcij

(izvor: <http://umetnickipresskaravan.com>)

Arheološki park Nezakcij slobodan je za posjet, ulaz se ne naplaćuje, a lokalitet je otvoren tijekom cijele godine.

„Kvalitetan i prepoznatljiv kulturno-turistički proizvod ima snagu privlačenja gospodarskih subjekata, koji mogu uložiti vlastita sredstva jer u njemu vide i svoju korist. Iako je osmišljavanje tako snažnog kulturno-turističkog proizvoda izuzetno

zahtjevan posao, zabrinjava manjak kreativnosti naših kulturnih djelatnika, ili se radi o nedovoljnom znanju o kulturnom turizmu, koje bi trebalo omogućiti promišljanje kompletnog proizvoda koji se tržištu nudi.“²⁰

Činjenica je da kulturne institucije imaju iznimno veliki utjecaj pri razvoju kulturno turističkog proizvoda no ne smijemo zanemariti isto tako veliku ulogu privatnog sektora gdje u slučaju Nezakcija nema zainteresiranih poduzetnika koji bi se uključili sa svojim proizvodom u obliku suvenira, histarskih jelovnika u lokalnoj konobi i slično.

Jedinica lokalne samouprave zajedno s Arheološkim muzejom Istre trebala bi potaknuti privatni sektor da se aktivno uključi u kreiranje novih proizvoda koji se temelje na bogatoj baštini. Razvojem takvih proizvoda jača i povezanost samih sudionika koji jesu u procesu stvaranja procesa, a ako je uključeno lokalno stanovništvo tada je razvoj Valture kao destinacije i povećanje samozapošljavanja neupitno.

Trenutno stanje ne odgovara značenju lokacije koja predstavlja jedan od najvažnijih arheoloških lokalitetima iz doba prapovijesti na području Istre. Ono što je neophodno to je stvaranje spoja daljnjeg istraživanja, restauracija objekata i izgradnja muzeja koji će imati stalan postav u sklopu Nezakcija. Nepostojanje interesa investitora za realizaciju tog zahvata, nezainteresiranost ključnih dionika i niska pozicija Nezakcija na listi prioriteta mogu se promijeniti kroz osviještenost svih dionika, onih malih i velikih, o važnosti i mogućnostima lokaliteta. „Nije nužno proces obrazovanja o vlastitoj kulturi uključivati samo u formalni nastavni plan, postoje i neformalni načini učenja o njoj. To je dugotrajan, ali isplativ proces. U njega se nevoljko ulaže jer ne pokazuje instantne rezultate, no jedini je mogući put.“²¹

Valorizacija arheološkog parka Nezakcij moguća je isključivo uz aktivno sudjelovanje dionika koji imaju snažne utjecaje, donose propise i mogu pružiti financijsku podršku, a to su Ministarstvo kulture, muzeji i druge ustanove u kulturi, Ministarstvo turizma, Istarska županija, Grad Pula i općine Istarske županije, Hrvatska turistička zajednica, Turistička zajednica Grada Pule, županijska Turistička zajednica, lokalna turistička zajednica, promotori i agencije.

---

²⁰ Isto, str. 269.

²¹ Na istome mjestu.

U akcijskom planu razvoja kulturnog turizma, prioritet je razvoj infrastrukture, nastavno tome i kod arheološkog parka Nezakcij potrebno je dovođenje infrastrukture kao što su uređenje putove i postavljanje javne rasvjete i dovođenje vode do lokaliteta. Uređenjem ceste iz Valture i iz smjera Muntića, uz izgradnju nogostupa dobila bi se atraktivna šetnica u prirodi.

Kako i sam ravnatelj Arheološkog muzeja Istre Darko Komšo kaže, neophodno je ažurirati stanje o posjedovanju i vlasništvu u svrhu izvlaštenja i otkupa čestica na kojima se nalazi lokalitet kako bi se započelo s projektom izgradnje arheološkog parka i popratnih sadržaja. „Kvalitetan i prepoznatljiv kulturno-turistički proizvod ima snagu privlačenja gospodarskih subjekata, koji mogu uložiti vlastita sredstva jer u njemu vide i svoju korist. Iako je osmišljavanje tako snažnog kulturno-turističkog proizvoda izuzetno zahtjevan posao, zabrinjava manjak kreativnosti naših kulturnih djelatnika, ili se radi o nedovoljnom znanju o kulturnom turizmu, koje bi trebalo omogućiti promišljanje kompletnog proizvoda koji se tržištu nudi.“²²

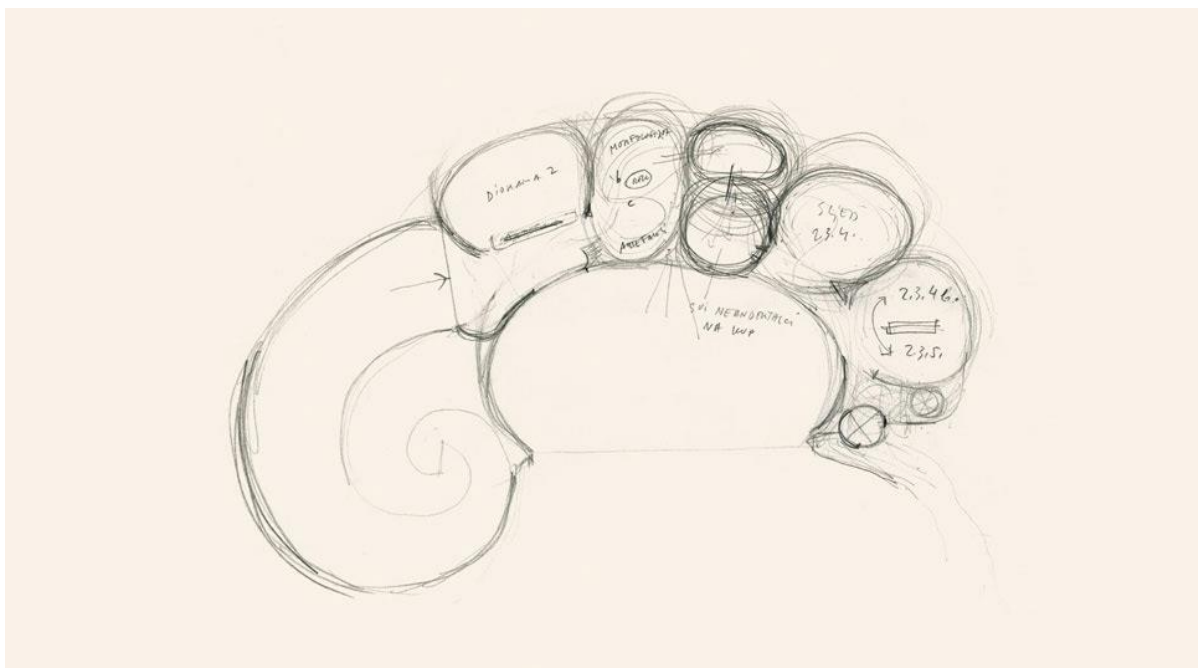
„S obzirom da su nalazi iz Nezakcija bili osnova za otvorenje Muzeja, navedena činjenica ide u prilog izgradnji Muzeja Histarskog naroda u kojemu bi bili izloženi svi pronađeni predmeti i prikazani na jedan suvremen način kroz jedan svojevrsan vremeplov.

Odličan primjer je Muzej krapinskih neandertalaca koji odlikuje specifičan način prezentacije teme kao vremeplov kroz povijest Svemira, Zemlje i čovjeka sve do danas. Muzej Krapinskih neandertalaca gradio se 11 godina, a danas s velikom posjećenošću i znanjem koje pruža opravdava dugi niz godina njegove izgradnje.“²³ (Slika 10).

---

²² Na istome mjestu.

²³ Palko Zirdum, N., *Valorizacija arheološkog parka Nezakcij*, Seminarski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije, Pula, 2016., str. 16.

Slika 10. Prve skice muzeja Krapinskog neandertalca 1998.

(izvor: <http://mkn.mhz.hr/hr>)

Nezakcij ima potrebu za izgradnjom multimedijalnog muzeja kao nositelja kulturnih te popularno-znanstvenih događaja ovoga kraja, koji obogaćuju ponudu i direktno utječu na smanjenje sezonalnosti.

„Blizina zračne luke te neizgrađena građevinska zemljišta idealna su prilika za razvoj novih kulturno-turističkih ponuda kroz izgradnju tematskog hotela ili apartmanskog naselja u sklopu kojega bi bungalovi nalikovali na histarske kuće. Razvoj malog poduzetništva kroz gastronomsku ponudu jednostavnih jela koje su spremali Histri, zatim razvoj obrtništva kroz suvenire, izrada histarskih frizura, nakita, keramike i odjevnih predmeta.“²⁴ Neslućene su mogućnosti razvoja malog poduzetništva razvojem arheološkog parka Nezakcij što je poželjno jer se na taj način lokalno stanovništvo direktno uključuje u kreiranje gospodarskog razvoja lokalne zajednice, što osigurava razvoj na čvrstim temeljima.

²⁴ Isto, str.17.

ZAKLJUČAK

Istraživanjem, pregledom raspoložive literature, razgovorom s relevantnim osobama Arheološkog muzeja Istre, Općine Ližnjan i u konačnici osobnim iskustvom i radom autorice završnog rada u Turističkoj zajednici Općine Ližnjan željelo se istaknuti koliko je važno valorizirati arheološki park Nezakcij i započeti s visokokvalitetnim projektima i proizvodima koji spajaju kulturu i turizam.

S predstavom Epulon – kralj Histra i rekonstrukcijom zadnjih trenutaka histarske civilizacije na Nezakciju, prikaza rimsko-histarske bitke te priče o zanatima i razgledavanja Nezakcija, započelo se malim koracima valorizirati Arheološkog parka Nezakcij.

Neophodno je riješiti imovinsko-pravne odnose, izraditi projekt arheološkog parka s modernim muzejom i razviti atraktivne kulturne proizvode koji će privlačiti posjetitelje.

Zajedničko nastojanje nadležnih institucija i jedinice lokalne samouprave da se realizira arheološki park u pravom smislu s dodatnim ponudama koje direktno potiču razvoj gospodarstva, uvjet su za razvoj kulturnog turizma ne samo Općine Ližnjan nego i južne Istre.

Radna hipoteza je zadovoljena, prikazani su prijedlozi razvoja arheološkog parka Nezakcij, a činjenica da Arheološki muzej Istre i Općina Ližnjan zajednički razvijaju projekt Arheološkog parka Nezakcij te da su aktivni u javljanju na natječaje europskih fondova daju nadu u skorbu realizaciju i zasluženom mjesto Nezakcija uz bok pulskoj Areni.

LITERATURA

Knjige:

Brajčić, M. (2014), *Arheološki parkovi u Hrvatskoj: stanje i perspektive*, Split.

Jelinčić, D.A. (2009), *Abeceda kulturnog turizma*, Zagreb

Kalčić, M. (ur.) (2004.) *Istarski arheološki parkovi: put Bogova*, Istarska županija

Mihovilić, K. (2014), *Histri u Istri, željezno doba Istre*, Monografije i katalogi 23, Arheološki muzej Istre, Pula

Mihovilić, K. i Matijašić, R. (1998), *Kulturno – povijesni spomenici Istre: Nesactium*, Arheološki muzej Istre, Pula

Članci:

Vrtiprah, V. (2006), *Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću, Ekonomska misao i praksa*, Br.2., 279-296. <http://hrcak.srce.hr/10683>, (26. kolovoza 2017.)

Internet:

<http://www.ami-pula.hr/dislocirane-zbirke/nezakcij/> (17. kolovoza 2017.)

<http://histri.hr> (17. kolovoza 2017.)

<http://istra.hr> (17. kolovoza 2017.)

<http://swirl.blogger.index.hr> (17. kolovoza 2017.)

HRT, <http://magazin.hrt.hr/399086/nezakcij-kraj-valture-postat-ce-arheoloski-park> (1. rujna 2017.)

Ostalo:

Palko Zirdum, N. (2016), *Valorizacija arheološkog parka Nezakcij*, Seminarski rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije, Pula

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1. Prioriteti u razvoju kulturnog turizma	13
Slika 2. Razgledavanje Nezakcija	14
Slika 3. Vizače - Nezakcij	18
Slika 4. Koštani konjić s jahačem	19
Slika 5. Vizualizacija antičkih hramova.....	20
Slika 6. Arheološka istraživanja Nezakcija	22
Slika 7. Grobne žare.....	23
Slika 8. Predstava Epulon - kralj Histra.....	26
Slika 9. Kostimirani glumci predstavljaju Nezakcij.....	27
Slika 10. Prve skice muzeja Krapinskog neandertalca 1998.....	30

SAŽETAK

Radom se ukazuje na važnost institucionalne suradnje kao preduvjet realizacije arheološkog parka koji je pokretač razvoja kulturnog turizma i gospodarskog razvoja Općine Ližnjan i južne Istre. Akcijskim planom razvoja kulturnog turizma zadane su smjernice te je vidljivo stanje na terenu sa svim svojim prednostima i nedostacima. Stanje na području južne Istre ne odstupa od ostatka Hrvatske te se podudara s rezultatima istraživanja koja su temelj izrade Akcijskog plana.

Arheološki park Nezakcij predstavlja arheološki lokalitet koji ima sačuvane materijalne ostatke života ljudi od doba prapovijesti pa sve do 7. stoljeća. Bogatstvo nalaza na arheološkom lokalitetu jedan je od rijetkih primjera širokog raspona kulturnog naslijeđa istarske povijesti.

Cilj rada je pokazati kako se kreiranjem Arheološkog parka i razvojem kulturnog proizvoda pruža mogućnost razvoja turizma i gospodarskog razvoja Općine Ližnjan koja mora svoj razvoj turizma temeljiti na kulturno povijesnoj baštini koja je toliko „jaka“ da može biti nositelj kulture i turizma južne Istre.

Rad se sastoji od uvoda i tri cjeline. Uvodni dio rada daje kratak pregled i koncept rada te koji su ciljevi rada. U prvom poglavlju predstavljen je Akcijski plan razvoja kulturnog turizma Hrvatske te trendovi potražnje i ponude kulturnog turizma u Hrvatskoj. U drugom poglavlju napravljen je pregled arheoloških parkova u Istri, prikazan je Nezakcij kroz povijest i arheološka istraživanja na Nezakciju.

Zadnje poglavlje prikazuje arheološki park Nezakcij danas i aktivnosti koje se odvijaju s ciljem valorizacije, napravljena je SWOT analiza i prijedlog razvoja i proizvoda koji su spoj kulture i turizma.

Ključne riječi: Arheološki park, Nezakcij, kultura, turizam, kulturni turizam, valorizacija

SUMMARY

The paper emphasizes the importance of institutional cooperation as a prerequisite for the realization of the archaeological park which is the initiator of the development of cultural tourism and economic development of Ližnjan and southern Istria. The action plan for the development of cultural tourism is the guiding principle and the situation is visible on the spot with all its advantages and disadvantages. The situation in the area of southern Istria does not deviate from the rest of Croatia and it coincides with the results of the research that are the basis of the Action Plan. Archaeological Park Nezakcij represents an archeological site that has preserved the material remains of people's lives from the prehistoric times until the 7th century. The wealth of finds at the archaeological site is one of the few examples of a wide range of cultural heritage of the Istrian history.

The aim of the work is to show that the creation of the Archaeological Park and the development of the cultural product provides the opportunity for development of tourism and economic development of the Municipality of Ližnjan that must base its tourism development on cultural heritage that is so strong that it can be the bearer of culture and tourism of southern Istria.

The work consists of the introduction and three units. The introductory part of the paper gives a brief overview and concept of work and what are the objectives of the work. The first chapter presents the Action Plan for the Development of Cultural Tourism in Croatia and the trends of demand and offer of cultural tourism in Croatia. The second chapter is an overview of archaeological parks in Istria. Nezakcij is presented through history and archaeological research.

The last chapter shows the Nezakcij archeological park today and the activities that take place with the aim of valorization. It also includes a SWOT analysis and a development plan which includes ideas about products that represent a blend of culture and tourism.

Key words: Archaeological park, Nezakcij, culture, tourism, cultural tourism, valorization

dr. sc. Mauro Dujmović, izv. prof.